

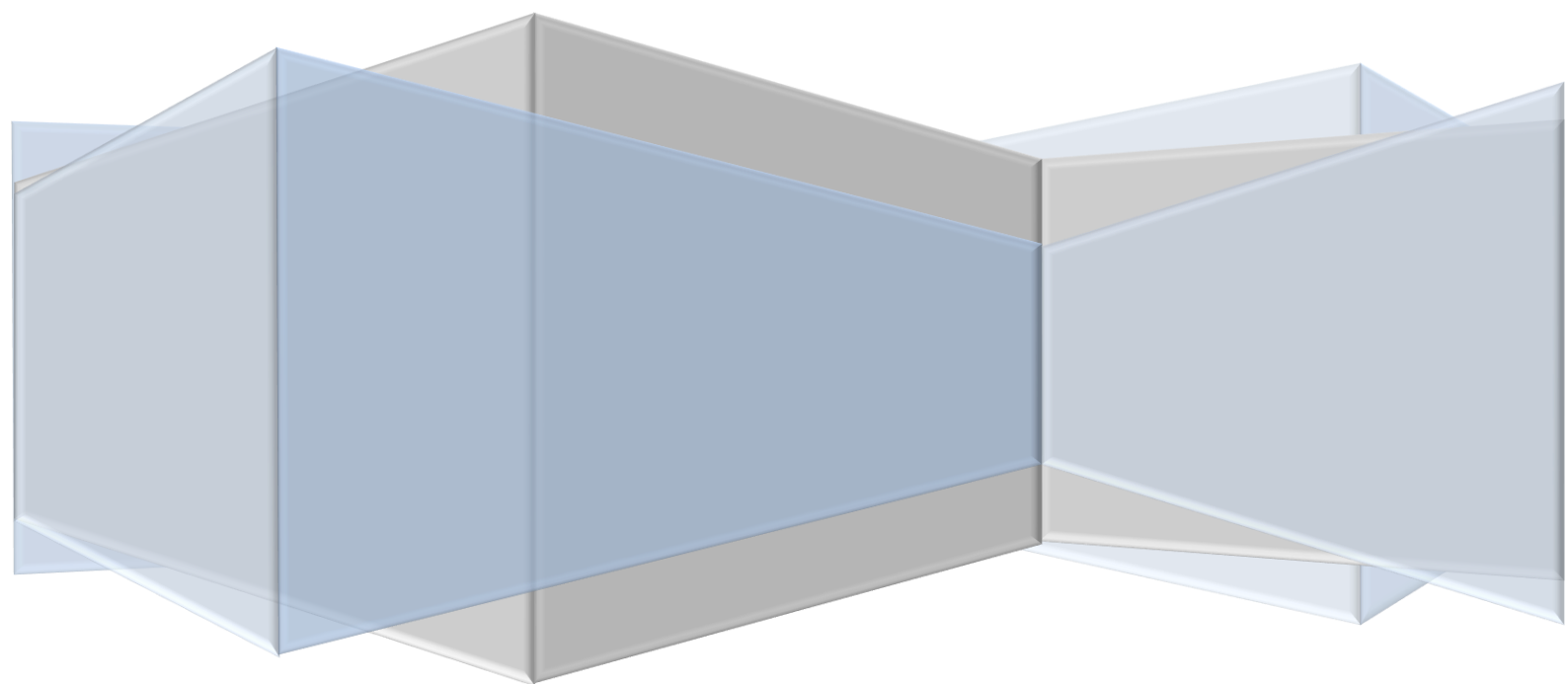
Uusperheet perheneuvolassa

Tietoa ja menetelmiä

Merja Räsänen

Kehittämistehtävä

Uusperheneuvojakoulutus 2014 -2015

Sisällys

1 JOHDANTO.....	2
2 EROAMINEN JA SEN MONINAISUUS.....	3
2.1 Eronneisuus Suomessa	3
2.2 Eron vaiheet ja erotavat	3
3 UUSPERHE.....	5
3.1 Uusperheen määritelmä.....	5
4 UUSPERHEEN PERHEYTYMINEN	6
4.1 Uusperheen kehitysvaiheet.....	6
4.2 Mitä uusperhettä auttavan asiantuntijan / terapeutin on hyvä muistaa.....	8
4.2.1 Uusparit elävät kolmiossa.....	9
4.2.3 Ulkopuolisuuden kokemukset	9
5 VANHEMMUUS.....	11
5.1 Miehet sosiaalisina vanhempina	11
5.2 Nainen sosiaalisena vanhempana	13
6 UUSPERHEEN LAPSET	15
7 PARISUHDE	18

LÄHTEET

Kuviot:

Kuvio 1 Avioliitot ja avioerot 1965–2014 (Lähde: www.tilastokeskus.fi)

Kuvio 2. Uusperheen keitysvaiheet, Larkela P. 2014. Uusperheneuvojakoulutus 2014 / 2015.

Taulukot:

Taulukko 1. Uusperheet 2010-2014. (Lähde: Tilastokeskus.fi, koontanut Räsänen M. 2015.)

1 JOHDANTO

Uusperhettä ei voi tarkastella pelkästään ydinperheen kautta, vaan silmille on nostettava ”uusperheen silmälasit.” Uusperheessä tarvitaan taitoja ja toimintamalleja, jotka poikkeavat itsestään selvinä pidetyistä perhemalleista. Uusparin parhaita ominaisuuksia ovat joustavuus, kärsivällisyys, ulkopuolisuuden ja lojaliteettiristiriitojen sietokyky. (Malinen & Larkela 2011,77.) Näillä sanoilla ajattelin aloittaa tietopaketti uusperheille, joka on tarkoitus koota työvälineeksi ja avuksi itselleni ja kollegoilleni, jotka tekevät perheiden auttamis- ja hoitotyötä. Itse työskentelen perheneuvolassa sosiaalityöntekijänä ja tämä kirjallinen työ on Uusperheneuvojakoulutukseen kuuluva kehittämistehtävä.

Perheen tuo perheneuvolan asiakkaaksi lapsi tai lapset ja toisinaan parisuhdeasiat. Näin näyttäisi olevan myös uusperheiden kohdalla. Tästä syystä tutkittua tietoa uusperheiden vaiheista, vanhemmuudesta uusperheessä, lasten näkökulmasta ja parisuhteesta on hyvä olla työntekijällä käden ulottuvilla. Sisällöllisesti teemoihin on koottu vain tiedollinen raapaisu. Tavoitteenani on koota myöhemmin kansio, jossa olisi teemoihin liittyviä tietolinkkejä ja mahdollisia työvälineitä sekä pelkistettyä tietomateriaalia. Puuttumaan tästä kirjallisesta kehittämistyöstäni jää paljon sellaista, jonka olisin toivonut osaavani ottaa mukaan. Toimikoon työni kuitenkin kohtuullisena pohjana uusperhetietoudelle.

2 EROAMINEN JA SEN MONINAISUUS

2.1 Eronneisuus Suomessa

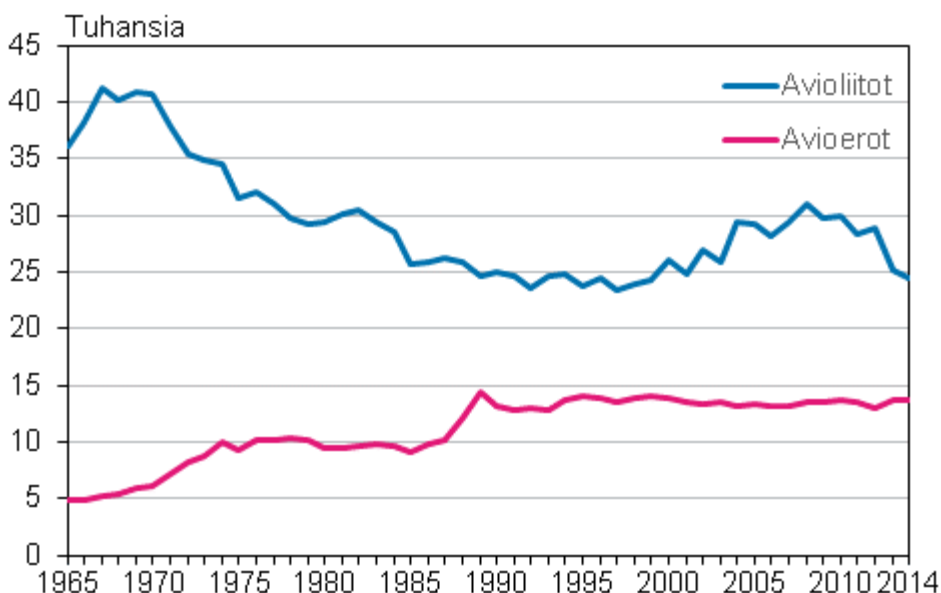
Uusperheiden yksi yhteinen nimittäjä on useimmiten vähintään toisen vanhemman kokemana parisuhteen päättyminen. Luonnollisesti ennen uusperhettä toinen on voinut olla myös yksinhuoltaja ilman lapsen isyyden tunnustamista.

Avioeronneisuus on pysynyt samalla tasolla jo yli 20 vuotta. Vuonna 2014 avioerojen määrä väheni hieman edellisvuoteen verrattuna, jolloin erot vastaavasti olivat lisääntyneet. Avioliittoja päättyi 13 682, mikä oli 84 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuonna 2014 ensimmäisessä avioliitossa olevat naiset olivat keski-ikänsä 39,9 vuoden ikäisiä, kun avioliitto päättyi eroon. Vastaava miesten keski-ikä oli 42,3 vuotta. Viime vuosina naisten ja miesten keski-ikässä eroamishetkellä ei ole tapahtunut suuria muutoksia. (www.tilastokeskus.fi.)

Tilastollisesti selvästi alle puolet ensimmäisistä avioliitoista päättyy avioeroon. Todennäköisyys, että ensimmäinen avioliitto päättyy eroon, on pysynyt samalla tasolla viime vuosina. Vuoden 2014 avioeronneisuuden mukaan ensimmäinen avioliitto päättyy eroon 39 prosentin todennäköisyydellä. Vuonna 2014 avioeroon päättyneitä avioliittoja, joissa kumpikin puolisoista oli ensimmäisessä avioliitossaan, oli 68 prosenttia kaikista avioeroista. Osuus pysyi ennallaan edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 1990 vastaava prosenttiosuus oli vielä 80. Eroon päättyneitä avioliittoja, joissa liitto oli kummankin toinen, oli 11 prosenttia vuonna 2014. (www.tilastokeskus.fi.)

Parisuhteita rekisteröidään vuosittain vähän. Vuonna 2014 rekisteröintejä oli 333. Niistä 117 oli mies- ja 216 naisparia. Rekisteröityjen pariensa eroja oli 109. Näistä 30 oli mies- ja 79 naisparien eroja. Vuonna 2013 parisuhteita rekisteröitiin 373 ja eroja oli 101. (www.tilastokeskus.fi.)

Kuvio 1. Avioliitot ja avioerot 1965–2014 (Lähde: www.tilastokeskus.fi)

2.2 Eron vaiheet ja erotavat

Ero on eräs yksi elämän suurimpia kriisejä, joka aiheuttaa ahdistusta ja heikentää usein ainakin tilapäisesti ihmisen itsetuntoa. Erossa kaikki tunteet, kuten suru, viha, aggressio, pettymys ja syyllisyys ovat sallittuja.

Moni saattaa myös hävetä sitä, että liitto ei onnistunutkaan vastoin suvun ja perheen odotuksia. Ero voi myös huojentaa ja helpottaa. Alkutilanteen shokkireaktion jokainen eronnut henkilö kokee ainakin jollakin tavalla: Ei, tämä ei voi tapahtua minulle! Tämä alkutilanteen shokki voi näkyä vahvoina vihan tai surun tunteina tai selkeänä lamaannuksena ja asian kieltämisenä. Alkuperänsä jälkeen koemme yleensä tunteissamme reaktiovaiheen. Tämä tarkoittaa, että aletaan ymmärtää se tosiasia, että ero on todellinen. Tämän jälkeen vasta kyetään pohtimaan sopeutumista tilanteeseen ja suuntautumaan uudelleen tulevaisuuteen. (www.vaestoliitto.fi)

Eroamisen tapoja on monia. Ero voi tapahtua pitkän pohdinnan tuloksena. Erolla on myös aina vaikutuksia vanhemmuuteen ja lapsiin. Eroajatuksissa on siis hyvä pohtia eron vaikutuksia vanhemmuuteen ja mikä on lapsen näkökulma erossa. Nopeat erot, esimerkiksi uskottomuuden vuoksi, eivät aina anna aikaa pohdiskella vanhemmuutta tai lasten tilannetta. Kyseisessä tilanteessa vanhemmuus ei ehdi livetä kummaltakaan. Tällöin joudutaan mahdollisesti neuvottelemaan ja järjestelemään asioita tunteet hyvinkin pinnalla myös lastenasioista. Yllätysero on kuin leikki ”kymmenen tikkua laudalla”. Ero tapahtuu siis hetkessä. Toinen puolisoista ilmoittaa erosta varoittamatta, ja siten kuvainnollisesti hyppää laudalle ja kaikki tikut eli perheenjäsenet lentävät ympäriinsä. Tämä erotyyppi on kaikkein traumaattisin. Eroamisen retoriikka on ollut mahdollisesti pitkään läsnä, mutta erosta ei ole sovittu. Se joka tämän kaltaisessa tilanteessa tuli yllätetyksi, pitää lapset ja yllättäjä menettää lapset mahdollisesti kokonaan. Yllättäjä ei pysty näkemään seurausta vanhemmuudelle. Ero voi olla myös ratkaisu muun elämän tai elämäntavan ongelmiin. Näitä voivat olla päihdeongelmat, työtilanteet, aikuisten välinen suhde tai vuorovaikutus. Esimerkiksi puhumattomuudesta jää syvä muistijälki. Odotus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi parisuhteessa voi särkyä ratkaisevasti puhumattomuuden seurauksena. Puhumattomuus voi olla loukkaavaa ja satuttavampaa kuin riidat, joita ei enää muisteta. ”Jos tunnet, niin muistat”. Riitelystä ei jää samanlaisia jälkiä. Tutkimusten mukaan puhumattomuus on otettava hyvin vakavasti ja että siihen on syytä hakea herkästi apua. Puhumattomien pariskuntien lapset joutuvat usein välittäjiksi ja eron jälkeen sanansaattajiksi. Eron vaikutukset ovat siis hyvin voimakkaita. (Malinen & Larkela 2011, 13.)

Vaikka ero monesti lopettaa hankalat ristiriidat, sen vaikutuksilta ei välty aikuiset eivätkä lapset. Ero repii rakenteet ja muuttaa arjen sekä repii juuret. Uusikaan ei tule itsestään. Hän joka lähti, joutuu rakentamaan elämänsä uudelleen, kotia myöten. Hän joka jäi lasten kanssa, pinnistelee selvittääkseen yksin siitä mistä vielä äsken yhdessä selvitettiin. Usein katkeavat myös yhteydet yhteisiin ystäviin ja entisen puolison sukuun. Ero voi aiheuttaa muissa monenlaisia tunteita, appivanhemmissa menetystä ja surua, ystäväissä kipua ja pelkoa, jopa kateutta. (mm. Raittila & Sutinen 2008, 19.)

Eron läpikäyminen on edellytyksenä uuden parisuhteen onnistumiselle. Jos edellisestä liitosta on lapsia, sitä merkityksellisempää on pohtia ja työstää omaa erokokemusta. Kun entinen suhde on käsitelty, on uusi suhde enemmän tasapainossa. (vrt. Malinen & Larkela 2011, 56.) Uuden ihmissuhteen aineksina eivät ole vain uuden suhteen osapuolten luonteenpiirteet, arvot tai tulevaisuuden odotukset. Eleyt jäljet ovat konkreettisia ja voivat ensi-ihastumisen jälkeen muuttua uudelle parisuhteelle kohtalokkaiksi. Uusperheessä on tietoisesti sovittava uuden perheen tavoista ja jätettävä kummankin entinen perhe-elämä tapoineen taakse. (Raittila & Sutinen 2008, 24.)

3 UUSPERHE

3.1 Uusperheen määritelmä

Tilastollisesti uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vähintään yksi alaikäinen vain toisen puolison lapsi. Arkikielessä käsitettä käytetään väljemmin, jolloin aikuisilla on ollut aikaisempia liittoja ja joihin on syntynyt lapsia. On myös muistettavaa, että tilastoissa lapsi määritellään ja lasketaan kuuluvaksi vain yhteen kotitalouteen vaikka hän tosiasiallisesti asuisikin kahdessa taloudessa. (www.vaestoliitto.fi.)

Taulukko 1. Uusperheet 2010-2014. (Lähde: Tilastokeskus.fi, koonnut Räsänen M. 2015.)

Vuosi	Uusperheitä yhteensä / uusperheiden osuus lapsiperheistä %	Äidin lapset	Isän lapset	Yhteiset lapset	Alle 18v lasten osuus	Ei yhteisten lasten osuus kaikista lapsista	Alle 18v lasten osuus kaikista lapsista
2010	53265 / 9,1 %	66508	10417	33057	109982	7,2	10,3
2011	53361 / 9,2 %	66423	10473	33169	110065	7,2	10,4
2012	53018 / 9,2 %	65873	10519	33263	109655	7,2	10,4
2013	52709 / 9,2 %	65196	10761	33611	109568	7,2	10,4
2014	52207 / 9,1 %	64859	10720	33588	109167	7,2	10,3

Uusperhe voidaan määritellä myös eri näkökulmista katsottuna. Vanhemmuudesta käsin määriteltynä uusperhe on perhe, johon kuuluu isä ja äiti, vain toinen tai molempien lapsia edellisestä liitosta sekä mahdollisesti yhteiset lapset. Systeemistä käsin määriteltynä uusperhe on alituisesti vaihtuva kokoonpano erilaisia, yhdessä asuvia ihmisiä. Yhdistävänä tekijänä kaksi elämäkokemuksella varustettua aikuista, joilla ainakin toisella on lapsi/lapsia. Uusperheestä käsin katsottuna uusperhe on perhe, jossa kaksi aikuista perustaa perheen, ja jossa vain toisella tai molemmilla on entuudestaan lapsi/lapsia. Parisuhteesta katsottuna uusperhe on parisuhde, jossa on alusta lähtien mukana vähintään yksi lapsi, joka voi olla yhteinen, luona asuva tai vieraileva. Myös aikuiset lapset lasketaan uusperheen määritelmään. Uusperhe voidaan määritellä myös yhteisen nimittäjän kautta, jolloin uusperheen muodostavat ne uudet perheen jäsenet, jotka eri aikoina käyttävät samaa jääkaappia. (mm. Larkela 2014,8-12 .)

Uusperheet voidaan kuvata myös kahdenlaisesti uusperhe-elämän tai uuden parisuhteen näkökulmista, jolloin uusperheen tilannetta kuvaa myös eräänlainen ennustettavuus. Uusperhe-elämän näkökulmasta perheessä on myös yhteisiä lapsia, jolloin uusperheen sisälle muodostuu ydinperhe. Tyypillisesti vanhemmat ovat useimmiten naimisissa ja uusperheellisyys jatkuu pitkään. Uuden parisuhteen näkökulmasta, vanhemmalla on uusi puoliso ja lapset entisestä perheestä. Parisuhde aloitetaan vanhempana ja tyypillisesti pariskunta on avioliitossa. Luonteenomaista on, että parisuhde kestää lyhyen ajan. (Larkela 2014, 13.)

Uusperheelliset kokevat vanhempien yhteisen lapsen yhdistävän uusperheen jäseniä toisiinsa. Näyttäisi myös siltä, että vanhempien solmima avioliitto vahvistaa perheen yhteyttä. Uusperheellisen kannattaa ottaa myös selvää, mitä lainsäädännöllistä eroa on avioliitolla ja avioliitolla uusperheen kannalta. Elämässä voi tapahtua ennalta arvaamattomia asioita, joihin on hyvä varautua ja ottaa asiat keskusteluun perheen aikuisten välillä sekä sopia asioista.

4 UUSPERHEEN PERHEYTYMINEN

4.1 Uusperheen kehitysvaiheet

Uusperhe on kahden aikuisen systeemi, jolla toisella on vähintään yksi lapsi. Uusperhe poikkeaa ydinperheen muodostumisesta juuri tästä syystä. Pääsääntöisesti uusperheen vanhemmat toteavatkin pariskunnan yhteen mennessä, että ”otettiin koko paketti”. Tällä he tarkoittavat tiedostavansa sen, että parisuhteen alusta asti mukana ovat myös lapset.

Uusperhe käy läpi kehitysvaiheita kuten kaikki perheet ja parisuhteet. Uusperheen muodostumisesta käytetään myös käsitettä perheytyminen. Perheenjäsenen oman tilansa ja uusperheen kehitysvaiheiden tunnistaminen voi helpottaa sopeutumista ja antaa rohkaisua muuntuviin arjen tilanteissa. Uusperheen lukuisat sidokset esimerkiksi ex- puolisoihin, sukuun, isovanhempiin, viranomaisiin jne. aiheuttavat jatkuvaa painetta ja muutosta. Tärkeimmät kehityslinjat saattavat toistua useamman kerran uusperheen joutuessa yllättävään tilanteeseen tai hakiessa muotoaan. (Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Erilaisten uusperheen kehityskaarta hahmottelevien tutkimusten mukaan perheidentiteetin vakiintumiseen voi mennä 4-15 vuotta. Uusperheen kehitysvaiheet alkavat mielikuvavaiheesta ja päättyvät ratkaisuun, jolloin uusperheen identiteetti on varma. On kuitenkin muistettava, että vaikeuksia kohdatessa perhe saattaa taantua aikaisempiin vaiheisiin, mutta etenee niissä kuitenkin nopeammin kuin aiemmin. (vrt. Raittila & Sutinen 2008,39; www.supli.fi 2015.)

Papernow'n (1984), uusperheen kehitysvaiheet jakautuvat kolmeen sykliin: alkusykli (varhaisjaksot), keskivaihe (keskijaksot) ja myöhäisvaihe (loppujaksot). Kussakin syklissä on tiedostamiseen ja toimintaan liittyviä ulottuvuuksia.

Alkusykli

Uusperheen kehitysvaiheiden alkusykli kestää noin 2-3 vuotta. (Kuvio 2.). Tämä sykli alkaa mielikuvavaiheesta (haavekuva). Tuolloin aikuiset kulkevat vielä vaaleanpunaiset lasit päässään ja haluavat kovasti kaiken onnistuvan. Toisen puolison lapset otetaan avosylin vastaan ja aikuiset uskovat vilpittömästi kaikkien tulevan onnelliseksi, sopeutuvan ja rakastavan toisiaan. Eletään haaveiden varassa. Aikuiset haluavat kovasti korvata rikkoutuneen perheen, ja hyvittää lapsilleen avioeron aiheuttaman surun. Myös lapset elävät omassa haave- ja mielikuvamaailmassaan saattaen toivoa, että isä- tai äitipuoli häviäisi jonnekin ja omat vanhemmat palaisivat takaisin yhteen. (mm. Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Alkusyklin toisessa vaiheessa (yhdenmukaistaminen) uusperheen aikuiset alkavat tunnistaa haavekuvia. (Kuvio 2.) Aikuiset yrittävät yhdenmukaistaa perhettä ja luoda joukkuehenkeä. Lapsipuolilta yritetään saada hyväksyntää. Aikuisille saattaa kuitenkin tulla epämääräinen tunne, että kaikki ei olekaan hyvin. Lapsipuolet saattavat toistuvasti torjua äiti- tai isäpuolen ja tämä taas nostaa aikuisessa esiin vaikeita tunteita. Puoliso saattaa tulkita nämä tunteet siten, ettei äiti- tai isäpuoli halukaan oikeasti liittyä perheeseen. Pelko uudesta epäonnistumisesta alkaa vaivata. Uusperhe saattaa myös jakaantua biologisten linjojen mukaan. (Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Kolmannessa vaiheessa (tiedostaminen) voidaan puhua jo ”täysrähinän alkuvaiheista” (Kuvio 2). Uusperheessä esiintyy kielteisiä tunteita ja nämä kumoavat alun unelmat. Äiti- tai isäpuoli pettyy ja voi huonosti. Äiti tai isä joutuu vaikeaan tilanteeseen: hän on lastensa ja puolison tarpeiden välissä ikävässä ristitulella. Myös lapset huomaavat tämän ja mieluusti käyttävät hyväkseen aikuisten välisiä erimielisyyksiä. Tässä vaiheessa pari tarvitsee tukea ja tietoa. Eteenpäin pääseminen vaatii ulkopuolista apua. He voivat

hakea apua ammattiauttajilta, saada tukea vertaisryhmistä tai ystäviltä. Tiedon saaminen uusperheen sudenkuopista on tärkeää. Puolisoiden olisi tärkeää puhua avoimesti tunteistaan, koska tämän vaiheen suurena vaarana on, että puoliset lopulta vieraantuvat toisistaan. (mt. 2008, 40.)

Keskivaihe

Uusperheen kehitysvaiheiden keskivaiheessa perheellä saattaa vierähtää yhdestä kolmeen vuotta. Keskivaiheen alkupuolella (toimeenpano) eletään jo täysillä ”täysrähinää”, jota alkusyklin viimeinen vaihe ennusti (Kuvio 2.). Vaikeita tunteita ja ristiriitoja aletaan selvittää. Tunteista puhutaan ja niitä näytetään avoimesti, joka saattaa johtaa usein riiteltyyn. Odotuksia ja tarpeita ilmaistaan suureen ääneen. Voidaan puhua myös ”poterovaiheesta”, kun riitaisuus pakottaa äidin tai isän biologisten lastensa kanssa hakemaan suoja sulkeutumalla poteroihin. Tämä vahvistaa biologisia linjoja entuudestaan. Äiti- tai isäpuoli jää ilman tukea ja tällöin muutoksen välttämättömyyden ymmärtävät juuri he, sillä he eivät voi lainkaan hyvin etsiessään omaa rooliaan uusperheessä. Jos rajoja ei ole vedetty heti uusperheen alkuvaiheissa, viimeistään nyt ne on syytä vetää. Puhutaankin uusperheen rajojen sulkemisesta. Konkreettisilla sopimuksilla voidaan rauhoittaa ”täysrähinää” aiheutuvaa sekavaa tilannetta. On tehtävä selkeät rajat. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sovitaan milloin vastataan ex-puolison puheluihin, mitä sovitaan isovanhempien tai ystävien väliin tuloista, ovatko lasten tapaamis-, asumis- ja huoltokysymykset toimivat. Lasten ja omien menojen täyttämisiin kalentereihin on raivattava tilaa ja aikaa parisuhteen hoitamiseksi. Toimivaa uusperhettä ei nimittäin ole ilman toimivaa kahden aikuisen parisuhdetta. (Raittila & Sutinen 2008, 40.)

Keskivaiheen jälkimmäisessä osassa (suora toiminta) voidaan puhua toiminnan vaiheesta. (Kuvio 2.) Lapset saattavat edelleen vastustaa uudistuksia tai parannuksia. Vanhemmat alkavat silti työstää ratkaisuja. Perheen rakenteen on aika muuttua ja biologisten rajojen takaa poteroista on tultava pois. Uusperheen äiti ja isä alkavat luoda uutta, tukea perheen oman kulttuurin löytämistä. Tästä eteenpäin pääsemiseksi laaditaan selkeät pelisäännöt uusperheelle. On tärkeää ryhtyä luomaan uusperheelle omia tapoja ja rituaaleja, ja jättää menneet kokemukset taakse. Lukuisia neuvotteluja perhe käy vielä tästä eteenpäinkin, sillä uusperheen sosiaalinen verkosto on niin laaja. Keskusteluja yhteisistä joulunvietoista käydään entisten puolisoitten ja monien isovanhempien, tätien ja setien kanssa. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että todellakin luodaan uusperheen omia asioita eikä mennä aina sen mukaan, mihin toinen puolisoista on tottunut edellisessä liitossaan tai yksin eläessään. Keskustelut ja neuvottelut alkavat kuitenkin jo sujua helpommin, sillä perheellä on jo yhteistä historiaa takana. Myös keskinäinen välittäminen lisääntyy ja se johtaa siihen, että lapsi ja uusi aikuinen voivat selvittää välejänsä ilman toisen aikuisen apua. (Raittila & Sutinen 2008, 40-41.)

Myöhäisvaihe

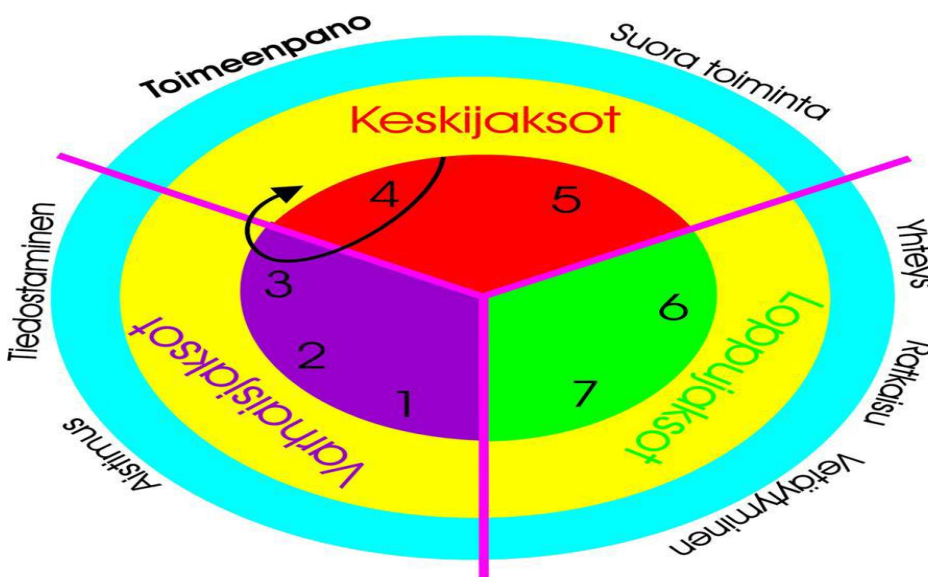
Myöhäisvaiheen alkupuolella eli kuudennessa uusperheen kehitysvaiheessa (yhteyden luominen) perhe alkaa vahvistua. (Kuvio 2.) Parisuhteelle on luotu vankka perusta. Aikuiset toimivat hyvin yhdessä ja yhteyksiä luodaan myös lapsipuolten ja aikuisten välillä. Ratkaisuja tehdään yhdessä ja perhe kykenee käsittelemään vaikeuksia. Isä- tai äitipuolen rooli on tarkentunut ja varmistunut. Perhe uskaltaa kohdata yhdessä myös ulkoisia vaikeuksia. (Raittila & Sutinen 2008, 41.)

Seitsemännessä vaiheessa (ratkaisu) uusperhe voi huokaista helpotuksesta. (Kuvio 2.) Päästyään näin pitkälle uusperheen identiteetti on vakiintunut ja varmistunut. Tällöin perheen ei tarvitse koko ajan kysellä oikeutusta olemassaololleen. Läheisyys perheenjäsenten välillä kasvaa ja suhteet muuttuvat avoimmiksi. Perhe voi yhdessä nauraa alkuvaiheen epärealistisille haavekuville ja keskivaiheen rähinöille ja hyväksyä ne

perheytyksen edellytyksinä ja tärkeinä vaiheina. Perhe on löytänyt itsestään kärsivällisyyttä ja sitkeyttä päästä näin pitkälle ja saavuttanut päämäärän: hyvän yhteisen perhe-elämän. Matka on ollut pitkä ja mutkia täynnä, mutta se kannatti ja menneet ovat menneitä. (Raittila & Sutinen 2008, 40.)

Uusperheessä muutos ja muuttuvat tilanteet ovat enempi sääntö kuin poikkeus. Mikäli arki tuo tullessaan vaikeuksia, perhe saattaa taantua aikaisempiin vaiheisiin, mutta niistä selvitään nopeammin kuin perheytyksen alussa. Useimmiten vaikeudet joita myöhäisvaiheeseen päästyä kohdataan, liittyvät uusperheen ulkopuolisiin tekijöihin, esim. entisiin puolisoihin ja lasten asumisjärjestelyjen muutoksiin.

Kuvio 2. Uusperheen keitysvaiheet, Larkela P. 2014. Uusperheneuvojakoulutus 2014 / 2015.

1. HAAVEKUVA
2. YHDENMUKAISTAMINEN
3. TIEDOSTAMINEN
4. TOIMEENPANO
5. SUORA TOIMINTA
6. YHTEYDEN LUOMINEN
7. RATKAISU

4.2 Mitä uusperhettä auttavan asiantuntijan / terapeutin on hyvä muistaa

Asiantuntijan roolissa uusperheen kohtaaminen tarkoittaa käytännössä uusperhesilmälasiin laittamista tutkijan omille silmille. Edelle on koottu pari teemaa, joita kannattaa mahdollisesti pitää mielessä ja tarvittaessa sanoittaa avoimesti uusperheen tapaamisella. Etenkin silloin kun uusperheen kanssa tutkitaan missä uusperheen kehitysvaiheessa he tunnistavat olevansa. Tässä vaiheessa voi jo todeta, että työntekijänä oma asennettakin on hyvä tarkastella. Lähestytkö uusperheiden tilanteita ongelmoina vai mahdollisuutena? Onko työntekijä itse uusperheellinen ja sopiiko henkilökohtaiseen ammatillisuuteen vaikkapa vertaistuen antaminen, jos se on itselle muutoin luontevaa?

4.2.1 Uusparit elävät kolmiossa

Perhettä ja sukua voidaan tarkastella kolmiosuhteiden kautta. Uusperheet voivat olla hyvinkin monimutkaisia systeemejä. Tällöin kolmiosuhteiden tarkastelu voi selventää perherakenteen tarkastelua. Tässä suhteessa sukupuun piirtäminen on hyvä työväline työntekijälle, mutta auttaa tekemään näkyväksi myös uusperheelle systeemin moninaisuutta. (Malinen & Larkela 2011, 43.)

Kolmioajattelun pohjalta voidaan ajatella, että lapsi syntyy kolmioon. Toisen lapsen syntymä hajottaa äidin, isän ja ensimmäisen lapsen kolmion. Muodostuu uusia kolmioita. Kolmion ulkopuolelle joutuva henkilö voi kokea ulkopuolisuuden tunteita. Perheyhteyttä uhkaava tekijä voi tulla myös perheen ulkopuolelta. Tällainen voi olla mm. päihteet, riippuvuus työhön/urheiluun, sairaus jne. Uusperhettä perustettaessa voi tiivis biologisten vanhempien ja lasten muodostama kolmioasetelma jatkua ja olemuksellaan syrjäyttää uusperheen toisen aikuisen systeemin ulkopuolelle. Äiti- tai isäpuoli voi kokea olevansa uhattuna, kun uusi puoliso antaa enemmän huomiota lapsilleen kuin hänelle. Lapset taas voivat paheksua uuden aikuisen yrityksiä korvata muualla asuva vanhempi. Muualla asuva biologinen vanhempi voi vastaavasti kokea oman asemansa uhattuna. Näissä kolmioasetelmissa ei ole tavatonta, että syntyy ristiriitoja esimerkiksi äidin ja äitipuolen välille. Todella lukkiutuneet kolmiomallit voivat sulkea pitkäksikin aikaa sisälleen miehen, ex-vaimon ja uuden puolisin ja siten aiheuttaen jatkuvaa kitkaa kummassakin perheessä. Uusi pariskunta voi myös liittoutua x-puolisoa vastaan, nähdä hänet kaikkien ongelmien syynä ja taistella vanhatkin taistelut yhteistä vihollista vastaan. Näin uusi pari voi välttyä tarkastelemasta omaa parisuhdetta. Lähivanhempi voi puolestaan huomata olevansa lojaaliusristiriidassa suhteessa uuteen puolisoonsa ja omiin lapsiinsa, kun he omalta osaltaan muodostavat tiiviin kolmion syrjäyttäen perheen uuden aikuisen. Uusperheen tehtävä on ratkaista nämä vanhat tutuksi todetut toimintatavat. Uusperheen parin tehtävä on rakentaa uusi kolmio pariskunnan yhteiselämän perustaksi. Parin pohdittavaksi jää, mikä heidän kolmion yhteinen juttu on: lapsi, talonrakennus, kissa tai kenties yhteinen harrastus. (mt. 2011, 44-45.)

4.2.3 Ulkopuolisuuden kokemukset

Ulkopuolisuuden kokemukset ovat tyypillisiä tuntemuksia uusperheissä, mutta kokemuksia ei pitäisi ohittaa, vaan ne tulisi puhua ja käsitellä. Uusperhe elää monenlaisissa suhteissa ja haastavin niistä on parisuhde ja lapset. Äiti- ja isäpuolet elävät jatkuvassa tietoisuudessa, että puolisoilla on ollut liitto. Vaikka liitto on päättynyt, ei se lasten kautta ole kuitenkaan päättynyt. Menneisyys on aina läsnä. Uudesta parisuhteesta huolimatta ei koskaan olla kaksin päätösten ja arjen kanssa. Arkisetkin päätökset ja ratkaisut, joita ex-puolison perheessä tehdään, heijastelevat aaltolina uuden perheen arkeen. Lapsilla on luonnollisesti vahvempi suhde omiin vanhempiinsa ja tästä syystä lapsilla voi olla vaikeaa. Uusperheissä vuorovaikutusmaailma monimutkaistuu ja samoin lasten rooli siinä. Lapset ovat monesti mustasukkaisia uusparin läheisyydestä. (Malinen & Larkela 2011, 45-46.)

Vanhempien kahdenkeskeisen ajan rajaaminen on tärkeää, mutta uuspari ei voi sulkea pois vanhemmuutta. Tärkeää on myös varata yhteistä aikaa lasten ja vanhempien yhteisiin hetkiin. Uusperheissä on myös tärkeää puhua ääneen, pohtia suhteita, missä kenenkin paikka on ja minne kukakin kuuluu. Uusperheessä on myös aina määriteltävä sosiaalisen vanhemman suhde lapsiin. Kateudeltakaan ei aina välttyä. Kateuden tunteet saattavat risteillä lasten mielessä suhteessa vanhemman uuteen parisuhteeseen, uuden kumppanin mielessä suhteessa lapsiin ja ex-puolison mielessä suhteessa uuteen perheeseen. (mt. 2011, 45 – 46.)

Uusperheen vanhemmat riitelevät ja riitely saakin kuulua uusperheen arkeen myös silloin, kun lapset ovat paikalla tai kun he tulevat toisen vanhemman luona. Riitely auttaa. Riitelyä, sopimista, rakastamista ja yhteistä aikaa, tätä kaikkea tulee kuulua aikaan, kun lapsetkin ovat paikalla. ”Puolueisiin” jakautumista tulee

välttää ja tämä onnistuu puhumalla. Biologiset linjat vahvistuvat, kun biologisessa vanhemmassa herää suojelunhalu omaa lastaan kohtaan. Tämä voi kuulua uusperheen kehitysvaiheisiin. Taustalla voi olla syyllisyys epäonnistuneesta liitosta. Biologisen linjan ulkopuolelle jäävä uusi vanhempi voi kokea vastaavasti ulkopuolisuuden tunteita ja alkaa voida pahoin. Tällöin on viimeistään otettava kissa pöydälle ja alkaa puhua tai hakea ulkopuolista apua, sillä uusi suhde voi päättyä eroon. (mt.2011, 46.)

5 VANHEMMUUS

Uusperheissä on monesti läsnä monenlaista vanhemmuutta: biologista vanhemmuutta (synnyttävä/siittäjä), juridista vanhemmuutta (elatusvelvollinen, adoptio, oheisvanhemmuus), sosiaalinen vanhemmuus (lapsen arjesta huolehtiminen), psykologinen vanhemmuus (vanhemmuus koetaan tunnetasolla, lapsen kokemus) tai vanhemmuutta voi toteuttaa joku muukin kuin biologinen vanhempi. (Larkela 2014, 31)

Uusperheessä biologinen vanhempi joutuu pohtimaan rooliaan uudelleen. Vanhempi tiedostaa lastensa tuoman lisävaivan ja esimerkiksi isät osallistuvat kotitöihin uusperheessä enemmän kuin ydinperheessä ja kantaa enemmän vastuuta lapsista. Perinteisten roolimallien purkautuminen ja roolien epäselvyys pakottavat neuvonpitoihin ja muuttavat työn- ja vallanjakoa perheessä. Puolisoiden välinen roolijako voi jäädä epäselväksi ja aiheuttaa hämmennystä. (Ritala & Sutinen 2008, 27.) Uusperheen lapset ovat lojaaleja vanhemmilleen. Uuden vanhemman tulee kyetä luomaan omanlainen toimiva turvallinen suhde kumppanin lapsiin. Uusperheissä tulee kiinnittää huomiota vanhempi – lapsi aikaan mutta myös sosiaalinen vanhempi – lapsipuoli aikaan, puhumattakaan parisuhdeajasta.

Vanhemmuus uusperheessä on usein ristipaineessa. Erityisen hankalaa rooliin joutuu uusvanhempi. Samassa kodissa asuminen liittyy yhteen, mutta ei sido biologisen siteen vahvuudella. Uusperheen vanhempi ajattelee olevansa tasaväkinen vanhempi, mutta lapsen muualla asuva biologinen vanhempi käyttää lapsen asioissa suurempaa valtaa kuin hän. Uusperheen uudella aikuisella ei ole vanhemman juridisia oikeuksia, käytännön oikeuksista puhumattakaan, siitä huolimatta vaikka hän hoitaisi ja osallistuisi sosiaalisena vanhempana myös lapsen taloudelliseen tukemiseen. Sosiaalista vanhemmuutta ei saateta myöskään huomioida perheen ulkopuolisessa arjessa, kuten viranomaisten taholta tai lasten koulussa ja päivähoitossa. Uusperheen uuden aikuisen on sitä vaikeampaa löytää paikkaansa, mitä aktiivisempi muualla asuva biologinen vanhempi on. Merkitystä on myös sillä onko perhe isäpuoliperhe tai äitipuoliperhe vai onko molemmilla lapsia edellisestä liitosta. Tuolloin on ratkaistava voiko lapsipuolia kohdella samoin kuin omia lapsia. Mitä vanhemmista lapsista on kyse, sitä harvemmin sosiaalisen vanhemman ohjailu yltyä heihin. Pienet lapset hyväksyvät isä- tai äitipuolen helpommin. Murrosikäinen hakee luonnollista irtautumista perheestä. Etäinen suhtautuminen uuteen aikuiseen ei tarkoita välttämättä sitä, että häntä vieroksuttaisiin, vaan siitä, ettei uusiin kiinteisiin aikuissuhteisiin ole enää tarvetta. (mt. 2008, 28 – 29.)

5.1 Miehet sosiaalisina vanhempina

Sosiaalista isyyttä voidaan tulkita viidestä eri isyyden näkökulmasta. Hoivaavan isän roolista katsottuna, isä hoitaa lasta yhtä paljon kuin äiti, tekee kotitöitä ja hänelle lapsi ja perhe ovat etusijalla. Hän pyrkii järjestämään työaikansa sopivaksi perheelle. Korjaavalla isyydellä tarkoitetaan sitä, että hoivaava isä voi pyrkiä esimerkiksi uusperheessä myös korjaamaan lapsen aikaisempia kokemuksia. Suurin osa isistä on osallistuvia isiä. Tällöin lapsi on isälle tärkeä ja hän on perheen kanssa työnsä antamien mahdollisuuksien mukaan. Etäännyttä isyyttä on luonteeltaan isyys, kun isä tapaa lapsia harvoin tai ei lainkaan. Pelottava isyys etäännyvän isyyden ääripäässä, jolloin isän käytös pelottaa sekä äitiä että lapsia. (Malinen & Larkela 2011, 18.)

Sosiaalinen isän päätehtävä on lapsen sosiaalisen pääoman kehityksen tukemista. Sosiaalinen pääoma on kolmitahoinen, joka sisältää perheen sisäistyneet vuorovaikutuksen pelisäännöt (perheen ilmasto), hyvät läheis- ja verkostosuhteet (varhainen vuorovaikutus) sekä luottamusta sosiaaliseen ympäristöön (vanhempi ei katoa). Läsnä olevalla isähahmolla on tässä erityinen merkitys, jolloin lapsi näkee kodissa hyvän ja toimivan parisuhteen sekä vanhemmuuteen sitoutuneen aikuiseksi kasvaneen miehen ”miehen mallina ja kasvattajana. (Huttunen 2014, 11.)

Sosiaalinen isyys on käytännössä kasvatusvanhemmuutta, jolloin se on vanhemmuuden vahvaa jakamista useiden henkilöiden kanssa. Sosiaalinen isyys on usein äitiydelle alisteisessa asemassa, vaikkakin arjen jakamista lapsen kanssa, huolehtimista ja välittämistä. Sosiaalinen isyys on tehtävältään myös läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden kasvavaa tunnetta. Sosiaalinen isyys voi myös olla torjuntaa, arvottomuutta ja vihaa. (mt. 2014, 11.)

Psykologinen isyys on sosiaalisen isän kehitystehtävä. Psykologisen vanhemmuuden piirteitä ovat vastavuoroinen kiintymys (kiintymyssuhde), lapsen psyykkisten perustarpeiden tyydyttäminen ja riittävän vuorovaikutuksen määrä, jossa vanhemmalla on tietoinen ja tavoitteellinen vastuu. Psykologien isyyden kehittymisen portaita on kolme: vuorovaikutuksen laadun parantaminen (monimuotoisuus ja dialogisuus juurtuvat isä – lapsisuhteeseen), luottamuksen syntyminen (isä aina paikalla, suhteen katkeamaton jatkuvuus tärkeää) ja kiintymyssuhteen muodostuminen. Kiintymyssuhteen kehittymiseen tarvitaan kolme asiaa: tahtoa, tunnetta ja tilaa. Psykologinen isyys on miehelle tahtoa sitoutua isyyteen. Se on miehelle myös aitoa välittämisen ja huolenpidon tunnetta. Tilalla tarkoitetaan sitä, että mies saa triadisen tilan äidin ja lapsen välisen suhteen rinnalla ja oman tilan isä – lapsisuhteessa. (mt. 2014, 12.)

Miksi sosiaalinen isyys ei aina riitä ja mihin psykologista isyyttä tarvitaan? On mahdollista, että lapsen perheen ulkokehälle jäävästä isästä tulee lapselle aikaa myöten kysymysmerkki tai ongelma. Lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta lapsi tarvitsee läheisyyden ja kiintymyksen tarpeeseensa turvallista miestä, joka elää perhearjen ja lasten ehdoilla. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että mies tekee mm. työelämäratkaisunsa lasten kannalta katsoen ja näkee tämän sijoituksena ei uhruksena. Lapsi tarvitsee miestä, joka rajaa omia harrastuksiaan ja ilman perhettä menojaan, koska on oppinut nauttimaan ja iloitsemaan lapsistaan. Lapsi tarvitsee myös miestä, joka ottaa ja kantaa laaja-alaista vastuuta lastensa jokapäiväisestä mielen ja ruumiin hyvinvoinnista. (mt. 2014, 13.)

Kypsytön mies lapsen perheessä on usein pahempi asia lapselle kuin isättömyys tai miesvanhemman totaalinen puuttuminen. Lapsen oman identiteetin rakentamisessa tarvitaan aikuista miestä, joka osoittaa psykologista aikuisuutta omassa elämässään ja perheessään. Aikuisuudella tarkoitetaan lapsen näkökulmasta sitä, että mies hallitsee egosentrisyyttä (minä- minä-ajattelua), hallitsee irrationaalisia yllykkeitä (tolkullisuus), hallitsee tuhoavia tunteita (viha, kateus), hallitsee välittömien tarpeiden tyydyttämistä (nautintoaineet) ja kykenee ennakointiin ja pitkäjänteisyyteen. (mt.2014, 14.)

Nykyajan merkittävin yksittäinen lasten pahoinvoinnin syy on turvallisen ja pysyvän miehen hoivan puute lasten ja nuorten elämässä. Lapsen näkökulmasta lapsi tarvitsee sosiaalisen pääomansa muodostamiseen hoivaavaa miestä, jolla on kykyä generatiivisuuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi saa oppimiskokemuksia vastavuoroisista sosiaalisista suhteista, joissa toisena osapuolena on mies. Lapsi tarvitsee myös kokemusta tutustua miehen antamaan hoivaan ja oppia olemaan miehen hoivattavana. Lapsen näkökulmasta tämä tarkoittaa luottamuksen muodostamista mieheen ja miesten maailmaan tutustumista miehen välityksellä. (mt.2014, 15.)

Sosiaalisen isä kohtaa uusperheessä myös kipupisteitä, joista voi selvitä. Edellä on luetteloitu ajatuksia isäpuolille:

1. Kuuntele puolisoasi herkällä korvalla:

- äidin portinvartijuus on uusperheissä näkyvää, mutta myös oikeutetumpaa.
 - sosiaalinen isyys on yhteistyön tulos – ei vain oma juttu.
 - sosiaalisena isänä voit helpottaa ja tukea puolisoasi kamppailuja oman äitiytensä kanssa
2. Sovita etä-isyys ja sosiaalinen isyys
 - kunnioita ja yhteen sovita molempien perheiden kasvatuskulttuureja
 - ota vastuu biolastesi ja puolisoasi lasten toisiinsa tutustumisesta
 - yritä jakaa tasapuolisesti aikaa ja hoivaasi kaikkien lasten kesken
 3. Koeta päästä yhteispeliin ”exien” kanssa
 - nämä ovat kaksi vaativinta vanhemmuuden jakamisen muotoa
 - älä provosoidu: vieraannuttamisilmiön välttäminen oman ”exän” kanssa
 - kehitä jonkinasteinen rinnakkaisisyys puolison ”exän” kanssa
 4. Anna itsellesi aikaa ja ole armollinen
 - sosiaalisesti isäksi ei tulla yhdessä yössä – eikä sikareita poltellen
 - sosiaalinen isyys on vielä yhteiskunnallisesti vanhemmuuden marginaalissa
 5. Opettele erottamaan henkilökohtainen ja ei- henkilökohtainen arvostelu
 - sosiaalinen isä on usein puhelinlanka ja ukkosenjohdatin, sijaiskärsijä ja syntipukki, sopivasti linjalla joka suuntaan.
 - opettele poimimaan relevantti palaute ja ottaa siitä opiksi
 6. Opettele suojelemaan ja pitämään yllä omaa koskemattomuuttasi ja suoraselkäisyyttäsi
 - sosiaalinen isyys on luonteeltaan neuvoteltua isyyttä, mutta se ei saa olla epäitsenäistä, ylikäveltyä eikä vähävaltaista isyyttä
 - sosiaalisen isän tulee myös saada voida tuntea olevansa rakastettu ja arvokas perheessään – kaikkien perheenjäsenten taholta
 - MUTTA: PAREMPI OLLA ONNELLINEN KUIN OIKEASSA

(Huttunen 2014, 17-18.)

5.2 Nainen sosiaalisena vanhempana

Uusperheissä elää voimakkaana äitipuoli-myytti. Äitipuolen tulisi heti pystyä olemaan rakastava ja hellä äiti toisen lapselle. Samalla elää saduista tuttu paha äitipuoli-myytti. Kolmas myytti on, että biologinen äiti on aina paras vanhempi lapselleen. (Malinen & Larkela 2011, 16.) Monet uusperheiden vanhemmat saavat kuulla, etteivät he ole mitään tai heillä ei ole mitään määräysvaltaa lapseen. Uusperheiden alkuvaiheessa rakentuu herkästi biologisia linjoja ja näin muodostuu myös areena erilaisille ulkopuolisuuden kokemuksille. Isä- ja äitipuolten toimintaan vaikuttavia perusoletuksia on biologisten vanhempien ensisijaisuus lasten elämässä. (mt. 2011, 16.)

Biologisessa äitiydessä on ylivoimaa, jota ei uusperheissäkään kyetä ohittamaan. Äitipuoli kärsii itselleen asettamista vaatimuksista äitiyden nimissä, kun biologinen äiti näyttää seisovan horjumatta paikallaan. Uusperheiden vaikeimmat taistelut ja vaiheet ovat äidin ja äitipuolen välisen valtataistelun historiaa, johon lapset kirjoittavat oman lukunsa ja taistelua hiljaisuuteen pakeneva puoliso luovii ristitulella. (vrt. mt. 2011, 16.)

Tutkijat ovat kuvanneet ilkeään äitipuolen liittyvän kierteen, jossa on seitsemän eri vaihetta ja kukin vaihe on aina seurausta edellisestä vaiheesta:

1. Odotuksena on rakkaus lapsipuoleen
2. Epäonnistuminen edellisen odotuksen täyttymisestä

3. Riittämättömyyden ja epäonnistumisen tunteet suhteessa lapsipuoleen
4. Pelko ilkeän äitipuolen leimasta, jolloin entistä enemmän yrittää olla hyvä äitipuoli
5. Äitipuoli kokee, että lapsipuoli suhtautuu kiittämättömästi ja epäkunnioittavasti
6. Lapsipuolen suhtautuminen johtaa epäreiluun kohteluun
7. Puolisoiden välille tulee erimielisyyttä lapsipuolen ongelmallisesta käytöksestä

(Malinen & Larkela 2011, 16.)

Äitipuolten rooleja on kuvattu myös kolmen identiteettityypin mukaan, joita ovat satelliittiäitien rajoittamat äitipuolet, äitipuolikeskeiset perheet ja tiimivanhempana toimivat äitipuolet. Satelliittiäitipuolten rajoittamat äitipuolet kokevat, että biologiset äidit rajoittavat äitipuolten toimintaa. Heillä on kokemus, että puoliso ei tue vaimon asemaa perheessä. Lasten torjuvaa käyttäytymistä selitellään biologisen äidin toiminnalla lasten taustalla. Usein tyypillistä on, että perheessä on murrosikäisiä tai sitä vanhempia lapsia. Tämän äitipuolen identiteettityypin alatyyppejä ovat osaton ja huoltovastaava äitipuoli. Äitipuolikeskeisistä identiteettityypeistä tulee joko äitihahmoja lapsipuolilleen tai perheen toiminnanjohtajia. Äitipuolet kuvailevat itseään kunnon kasvattajiksi. Monen äitipuolikeskeisen äitipuolen vaarana on vastuusta uupuminen. Tyypillistä on, että perheissä on paljon pieniä lapsia. Tiimivanhemmat ovat tasa-arvoisia ja vanhemmuus on jaettua. Puoliso tukee äitipuolen vanhemmuutta ja äitipuoli voi toimia lapsipuolen ystävänä ja huolehtivana aikuisena, silloin kun isä on mukana perheen arjessa. Tyypillisesti perheissä on paljon alakouluikäisiä lapsia. (Murtorinne – Lahtinen 2014, 7-19.)

Perinteinen ydinperhemalli ei toimi uusperheissä. Uusperhesilmäläsit tulee pukea myös uusperheen vanhempien silmille. Myöskään perinteinen perhemalli ei toimi, jos lapset ovat pikkulapsi-ikä ohittaneita ja jos biologinen äiti on aktiivisesti mukana uusperheen elämässä. Uusperheissä perhesuhteet eivät perustu vain biologisiin siteisiin, vaan myös kiintymykseen ja luottamukseen. Yhteiset uudet perinteet ovat tärkeitä uuden perheen yksilöllisen identiteetin kannalta. Perhettä voidaan rakentaa huolenpidon ja hoivan käytännöissä. Tähän tehtävään on uusperheen vanhempien syytä suhtautua ajan kanssa. Kiintymys ja mehenki ei synny viikoissa eikä kuukausissa vaan vuosissa. Yhteiset hyvät hetket vahvistavat yhteenkuuluvuutta ja yhteishengen tunnetta, mutta eivät synny itsestään. (mt. 2014, 25 – 27.)

Äitipuolelta edellytetään kykyä pohtia ja neuvotella paikkaansa perheessä. Tähän äitipuolet tarvitsevat tukea puolisoltaan, vertaisiltaan tai asiantuntija-apuna. Tukea antaa keskustelulle avoin parisuhde. Äitipuolen omasta hyvinvoinnista huolehtiminen tukee jaksamista. Jos isät osallistuvat aktiivisesti perheen arkeen, äitipuoli voi valita roolinsa vapaammin ja biologisen äidin ei tarvitse puuttua uusperheen elämään. Luottamus kasvaa. (mt. 2014, 27.)

5.3 Vinkkejä ja pohdittavaa uusperheiden vanhemmille

Ensinnäkin isä- tai äitipuolta ei pitäisikään automaattisesti asettaa uuden vanhemman rooliin. Hänelle voisi hyvin riittää toimiminen uusperheen toisen aikuisen roolissa. Tällöin voitaisiin välttyä menemästä biologisten vanhempien reviirille. Toisen aikuisen rooli olisi myös vapaa kulttuurisista ennako-odotuksista, joten uusperheen toisen aikuisen oikeuksia ja velvollisuuksia olisi helpompi lähteä pohtimaan ”tyhjältä pöydältä”. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö tähän aikuisen rooliin voisi hyvinkin liittyä vanhemmuuden elementtejä. (www.supli.fi 2015.)

Toiseksi uusperheen aikuisten tulisi osoittaa lapsille, että pariskunnan välillä vallitsee yksimielisyys perheen asioista. Uusperhe vaatii paljon avointa ja rehellistä keskustelua ihmisten välisistä suhteista, heidän

asemastaan ja paikastaan. Jos uusperheessä saadaan sovittua *tämän kodin* säännöt ja tavat, se auttaa eteenpäin. (mt. 2015.)

Kolmanneksi on pidettävä mielessä, että *aika* on tärkeässä asemassa. Ajan kuluessa totutaan toisiin ja elämän arki alkaa sujua. Tottuminen vie viikkojen ja kuukausien sijasta vuosia. (mt. 2015.)

Neljänneksi on myös syytä madaltaa uusperheen ihmissuhteisiin asetettuja toiveita ja odotuksia. Uusperheen kaikista ihmissuhteista ei ehkä tule niin lämpimiä ja tärkeitä kuin olisi haluttu. Niistä voi tulla kuitenkin hyviä ja toimivia suhteita. (mt.2015.)

Yhteiskunnallisena kysymyksenä on syytä pohtia pitäisikö uusperheen uudelle aikuiselle antaa jonkinlaisia juridisia oikeuksia lapsipuoliinsa nähden. Uusperheen uudella aikuisella pitäisi olla viranomaisten ja ammattiauttajien edessä, niin halutessaan, kuulluksi tulemisen mahdollisuus. Tämä on tärkeää etenkin niissä tapauksissa, joissa on kyse lapsen hyvinvoinnista. Todellisuudessaahan voi olla niin, että isä- tai äitipuoli on se, joka on eniten viettänyt aikaa lapsen kanssa arjessa. (mt. 2015.)

Uusperheen aikuisten kohtaamat vaikeudet omassa olemisessaan ja asemassaan eivät siis ole heidän osaamattomuuttaan vaan kulttuurissa vallitsevat myytit (ilkeät äiti- ja isäpuolet, äitimyytti). Myös kulttuurinen perhekäsitys ja ihmisten toimiminen erilaisissa kehysissä aiheuttavat asioiden monimutkaistumista. Perhekehys ja biologinen kehys ovat törmäyskurssilla, ja jos näiden kehysten olemassaoloa ei tiedosteta, voidaan huonosti. Kehysten näkeminen ja sen huomioon ottaminen, että toimitaan eri kehysissä, voi auttaa ainakin asioiden ymmärtämistä, joka taas lisää oman elämän hallinnan tunnetta. (mt. 2015.)

6 UUSPERHEEN LAPSET

Lapsille perhe on aina tärkeä. Uusperheen lapset ovat olleet mukana perustamassa uusperhettä. Heidän muistoissa on mahdollisesti myös elämä ennen uusperhettä. He ovat myös useimmiten kokeneet elämässään suuren kriisin, vanhempiensa eron ja tästä syystä he tarvitsevat paljon aikuisen tukea. (Lahti 2014, 7-8.)

Lasten määrittelemässä perheessä yhdistyvät eri tavoin perhesuhteiden biologiset, juridiset, sosiaaliset ja psykologiset ulottuvuudet. Uusperheessä elävälle lapselle perhe voi olla (1) yhdessä asuvat uusperheen jäsenet (2) yhdessä asuvat ja näiden lisäksi muualla asuva biologinen vanhempi ja mahdollisia sisaruksia, (3) alkuperäinen biologinen perhe, tai perhe voi olla (4) jatkuva prosessi, jossa eri ihmisten kuuluminen perheeseen voi vaihdella. Vanhempien uudet kumppanit, useimmiten äitien uudet miehet, samoin kuin uudet sisarukset määrittyvät samojen ulottuvuuksien kautta. (www.supli.fi 2015.)

Elämä lapsena uusperheessä vaatii kykyä ja mahdollisuutta eritellä omaa paikkaansa moninaisten suhteiden keskellä. Tähän lapset tarvitsevat aikuisten apua. Lapset näyttävät selviytyvän hyvin, jos heille annetaan riittävästi tilaa ja lupa heidän omiin tulkintoihinsa. Vaatimus sopeutua moninaisiin perhesuhteisiin voi olla myös liikaa lapsille kuormittaen häntä. Tästä syystä molemmissa tilanteissa ymmärtävät ja joustavat vanhemmat uusperheessä ja biologisessa perheessä ovat erityisen tärkeitä (mt. 2015.)

On vanhemman tehtävä auttaa lasta ja nuorta uudessa tilanteessa. Paras apu löytyy läheltä, eli ensisijaisesti omilta vanhemmilta. Tähän tehtävään tarvitaan myös uuden puolison mukaan ottamista. Lähtökohtaisesti on hyvä muistaa, että lapsi käy omaa prosessiaan uusperheessä. Lapsen lojaalius biologista vanhempaa kohtaan on merkittävä tekijä. Lapselle oma vanhempi on ja pysyy, aikuisten väliset suhteet eivät välttämättä ole pysyviä. Uusperheen aikuiset ovat rakastuneet, mutta lapsi ei ole etsimässä uutta äitiä, isää tai aikuista. Vanhempien on myös huomioitava lapsen tilanne lapsen iän, historian ja mm. asumisjärjestelyiden suhteen. (mt. 2015, 15.)

Uusperhe on monenlaisten suhteiden verkko. Uusperheen isä- tai äitipuolesta ei tarvitse heti tykätä. Lapselle on myös suotava mahdollisuus näyttää erilaisia tunteita. Eroperheiden lapsilla on aina ikävä vanhempaa, jonka luona ei asu tai ole. Toisaalta lapselle on myös annettava lupa kiintyä uuteen aikuiseen. Erilaisten ihmissuhteiden muodostuminen etenee lasten ehdoilla ja tähän lapsi tarvitsee aikaa, tilaa ja paikan. Lapsella tulee olla myös fyysinen oma paikka perheessä, vaikka tämä kävisi tapaamassa omaa vanhempaa vain harvakseltaan. Oma tila ja tavarat ovat lapselle tärkeitä.

Lasten elämän muuttuvana tekijänä voivat olla mahdolliset sisarukset, sisarpuolet jommankumman tai molempien biologisten vanhempien edellisistä liitoista. Voi olla, että uusperheessä jonkun lapsen reppu on aina pakattuna ja tämän lähtemässä tapaamaan toista vanhempaansa. Uusperheissä lapsen asema voi myös muuttua hetkessä. Kuopuksesta tulee uusperheessä esikoinen tai esikoisesta uusperheen kolmas lapsi. Uusperheen lasten uudet sisarukset voivat olla myös jo aikuisia ja kotoa pois muuttaneita. On myös hyväksyttävä se, että aina uuden aikuisen ja lapsen välille ei synny kiintymystä. Näin voi käydä etenkin silloin, kun kysymyksessä on nuori, jonka kehitysvaiheeseen kuulukin eriytyminen omista vanhemmistaan. Uusperheen uuden aikuisen tulee silti olla turvallinen aikuinen. Lapselle uusi aikuinen on merkityksellinen oman vanhemman kautta. Isä- tai äitipuolen roolin selkiinnyttäminen onkin tärkeää.

Seuraavat seikat vahvistavat uusperhettä ja ehkäisevät ongelmien muodostumista:

1. Laaditaan meidän perheen säännöt
2. Odota – keskustele ensin aikuisten yhteinen linja / päätös

3. Päätetään jo ennakkoon perheen säännöllisistä perhepalavereista. Niissä sovitaan yhteisistä arjen asioista ja kerrotaan ilot ja harmit, niin etteivät harmit ehdi kasaantua ärtymykseksi ja kiukuksi. Tämä on tärkeää erityisesti lapsille, jotka tulevat tapaamaan tai vuoroasumaan perheeseen.
4. Kiinnitetään huomiota vuorovaikutustaitoihin ja riidellään rakentavasti
5. Puhuminen ja kuulluksi tuleminen on tärkeää - puhutaan pienistä asioista
6. Olaan kiinnostuneita kaikkien kuulumisista
7. Luodaan uusperheen omaa historiaa, meidän perheen riitti – ”Juhlia voi vain juhlimisen ilosta.”
8. Otetaan omat valokuvat meidän perheestä
9. Harrastetaan ja kehitetään me-ajattelua mm. perhealbumi, yhteiset lomamatkat
10. Sovitaan vanhempien kahdenkeskeisestä ajasta ja omasta ajasta

7 PARISUHDE

Uusparien kehitysvaiheet nivoutuvat uusperheen kehitysvaiheisiin (kuvio 2). Uusparin kehitysvaiheet voidaan jakaa kolmeen. 1.rakastuminen (symbioosivaihe), 2. itsenäistyminen (realismi), 3. rakastumisen muuttuminen rakkaudeksi ja vakiintumiseksi (kumppanuus). (Malinen & Larkela 2011, 47 - 48.)

Uusperheissä parisuhteeseen investoidaan ja pariskunnalla on motivaatiota töitä parisuhteen eteen. kahdenkeskisyyden näyttäytyminen arjessa on myös lapsille tärkeää. Uusparit elävät myös kolmioissa, jossa on uusparin lisäksi lapsi tai lapsia. Uusparien harmonian vakautta heilauttavat myös entiset puoliset, sukulaiset ja ystävät. Perheen rajat ovat moninaiset. Uusperheen pari ei elä tyhjiössä, vaan monissa yhteyksissä, joista haastavin on parisuhde ja lapset. Läsnä on tietoisuus toisen tai molemman entisestä parisuhteesta. Uusparin rakkaustarina on usein tabu siinä ympäristössä, jossa he elävät. Muu ympäristö reagoi usein vahvasti eroon ja uusiin puolisoihin. Uusperheen ja parin näkökulmasta on tärkeää, että eroprosessit on käyty loppuun ja tunneyhteys ex-puolisoon päättynyt. Myös uusperheen rajojen sulkeminen voi olla tärkeää. Toisinaan ulkopuolisten tekijöiden, kuten "exien" ja muiden sukulaisten väliintuloja tulee rajata, lasten huoltoon, elatukseen ja tapaamisiin liittyvät kysymykset ratkaista sekä sopia meidän uusperheen pelisäännöistä. Tähän tarvitaan vahvaa aikuisuutta ja vanhemmuutta sekä yhteistä keskustelua ja päätöksen tekoa sekä päätöksissä pysymistä. (mt. 2011 36 - 37.)

Odotukset uudelle parisuhteelle ovat korkealla, etenkin jos taustalla on hylkäämisiä tai hylätyksi tulemisen kokemuksia. Merkittävää on, että uusista suhteista erotaan useammin kuin ensisuhteista. Eräänä syynä pidetään sitä, että uudet parisuhteet rakentuvat aikaisemmille, läpityöstämättömille erotraumoille. Tällöin uudelleen traumatisoituminen vaikeuttaa luottamuksen syntymistä uusparin välille. Uusperheet elävät myös melkoisessa aallokossa, joka saapuu perheen ulkopuolelta "exien", "exän nyksien" ja sukulaisten muodossa, mutta näyttäytyy myös perheytyymisen kehitysvaiheina perheen sisällä. Jos uusperheessä on pieniä lapsia tai murkkuikäisiä, joutuu rakastunut pari hillitsemään hellyyden puuskia. Välttämätöntä kahdenkeskistä aikaa on vaikea löytää, kun yölliset pikkuvieraat tulevat viereen nukkumaan tai murkkuikäistä ällöttää äidin ja uuden miesystävän suukottelu ja halailu. Tähän ei auta muu kuin aika, jonka kuluessa lapset tottuvat, että uusi kumppani on äidin tai isän elämässä pysyvästi ja rakkautta riittää kaikille. (mt. 2015, 36-37.)

Kun uuspari voi hyvin, uusperhekin voi hyvin. Tästä syystä uusparien tulee huolehtia / huoltaa parisuhdettaan. Uusparit tarvitsevat kahdenkeskisyyttä ja puhumista. Monelle uusperheelliselle on erityisen tärkeää, että kaikki voivat perheessä hyvin. Edelle on koottu uusperheellisten mielteitä perheensä toimimaan saaneiden yhteisistä arvoista:

1. Usko parisuhteeseen, jakaminen ja eläminen yhdessä.
2. tasapuolisuus: suhtautuminen kaikkiin uusperheen jäseniin on oltava tasapuolista.
3. Vanhempien on oltava lojaaleja toisiaan kohtaan.
4. Yhteinen oikeudenmukaisuus ja luottamus uusperheessä.
5. Puolison lapset on hyväksyttävä.
6. Parisuhdetta pitää hoitaa.
7. Parisuhteelle on oltava riittävästi yhteistä aikaa.
8. Asiat jaetaan riittävästi parisuhteessa.
9. Sama poliittinen ja hengellinen tausta.
10. Luottamus toiseen ja vankkumaton tuki.

(Malinen & Larkela 2011, 16.)

Uusperheissä tarvitaan itsestään selvinä pidetyistä perhemalleista poikkeavia tapoja ja toimintamalleja. Uusparin parhaita ominaisuuksia ovat: ulkopuolisuuden sietokyky, joustavuus, kärsivällisyys ja lojaliteettiristiriitojen sietokyky. Uusperhe rakennetaan parisuhteen varaan ja se ei onnistu, jos parisuhdetta ei saada toimimaan. Uusparin muodostumisessa on erityisen tärkeää oivaltaa, että aikuiset tulevat samanaikaisesti sekä uusvanhemmiksi että puolisoiksi. Vanhempien parisuhde antaa parhaimmillaan lapselle mallin toimivasta parisuhteesta. Se on samalla malli onnistumisesta sekä toimivasta vanhemmuudesta. Uusperhe on uusi mahdollisuus. Se mahdollistaa miehen toimimaan isänä perheessä ehkä ensimmäistä kertaa elämässä. Sen myötä lapsi saa olla lapsi. Uusparille se voi ensimmäinen toimiva parisuhde. Kokemus eroamisesta on voinut olla kuolemaan verrattava kriisi. Elämä voi alkaa usein vasta kriisien kautta. Uusparin rakkaudessa on valtavaa energiaa ja voimaa. Se säteilee ympäristöön ja antaa voimaa myös muille. (mt. 2011, 77 – 78.)

LÄHTEET

Huttunen J. 2014. Luentomateriaali Uusperheneuvojakoulutus 2014 / 2015.

Lahti, Reetta 2014. Luentomateriaali Uusperheneuvojakoulutus 2014/2015.

Larkela P. 2014. Luentomateriaali Uusperheneuvojakoulutus 2014 / 2015.

Malinen, Vuokko & Larkela, Pekka 2011. Parisuhde – uusperheen ydin. Helsinki: VL-markkinointi Oy.

Murtorinne-Lahtinen, Minna 2014. Luentomateriaali Uusperheneuvojakoulutus 1024/2015.

Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi 2008. Huonetta vai sukua, elämää uusperheessä. Helsinki: Tekijät ja Kotimaa-yhtiöt Oy / Kirjapaja

Internet- lähteet:

www.supli.fi

www.tilastokeskus.fi

www.vaestoliitto.fi